

821.163.41.09-14
929:321.61 Обреновић М.
<https://doi.org/10.18485/kij.2019.66.2.6>

БИЉАНА С. РИСТИЋ*, докторанд
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 14. 10. 2019.
Прихваћен: 02. 12. 2019.

КАКО ЈЕ ВОЛЕО КНЕЗ – ПЕСМА *ШТО СЕ БОРЕ МИСЛИ МОЈЕ***

У раду смо анализирали љубавну песму чије се ауторство приписује кнезу Михаилу Обреновићу. Издање које смо посматрали је из 1847. године, без наслова је и најстарије је које нам је познато. Састоји се од пет катрена. Једно од каснијих издања носи назив *Што се боре мисли моје* и од анализираниог разликује се по томе што нема прву и последњу строфу које у дужем, анализираним, постоје. Представили смо нагађања око тога коме је песма посвећена и ко је први аутор музичке композиције на ту тему која је и данас популарна. Након метричке, тематске и стилске анализе указали смо на нека отворена питања која се тичу смисла и покушали да на њих одговоримо.

Кључне речи: кнез Михаило, Михаило Обреновић, *Што се боре мисли моје*, песма, анализа.

Кнез Михаило Обреновић као песник. Кнез Михаило Обреновић у историји је забележен као владар који је у два наврата владао Србијом средином XIX века (1839–1842. и 1860–1868. године), али и као један од најписменијих владара тог доба. Волео је књижевност, те се и сам опробао као стваралац. Иако се воде и дан-данас полемике о ауторству, према нашим сазнањима, кнез је аутор три песме и текста једног епитафа. Најпознатија песма му је *Што се боре мисли моје*. За ову песму постоји и музичка композиција која се и данас може чути. Друга кнежева песма *Светски путник*, штампана је на првој страни *Сербског народног листа*, 7. септембра 1844. године, а трећа песма *Молитва кнеза српског Михаила на брегу морском* настала је 1845. или 1844. године. Што се текста епитафа тиче, Ђорђе Перић у раду *Заборањене песме кнеза Михаила Обреновића у нашим*

* biljana.ristic.247@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта број 178006: *Српски језик и његови ресурси: теорија, опис и примене* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

рукописним и штампаним изворима каже да је он посвећен грчком јунаку Димитрију Чамису Каратасу, а налазио се на једном споменику код цркве Светог Марка на Ташмајдану. Данас не постоји (Перић 1992: 97–99).

Предмет овог рада је песма *Што се боре мисли моје*. Изнећемо досадашња знања о њој, анализирати је и указати на питања која су и данас отворена.

О квалитету кнежевог опуса и доприносу култури Васо Милинчевић у тексту *Поетски покушаји кнеза Михаила Обреновића* каже: „кнез Михаило је неупоредиво више допринео српској књижевности и култури као издашан мецена људима од пера него својим скромним поетским покушајима. Био је мецена Вуку, Бранку и Даничићу, Светозару Милетићу, Илији Вујићу; композиторима Алојзу Калазу (из Беча) и Корнелију Станковићу” (Милинчевић 2013: 223). Такође, у истом тексту, аутор наводи: „у литератури је доста пажње посвећено песми *Што се боре мисли моје*, чини се више због питке Станковићеве мелодије, него због текста песме” (Милинчевић 2013: 223).

Сматрамо да је кнежевом опусу потребно посветити истраживачку пажњу, боље речено овим радом допринети већ постојећим истраживањима других аутора. Разлога за то има више, а поменућемо важност периода када је кнез живео и стварао са становишта књижевноисторијских прилика тог доба. Такође, није био обичај да владар једне земље тог доба буде и песник, те је, уколико је истинита, ту чињеницу потребно подвући. Тема кнежевог песничког деловања и данас је актуелна и изазива пажњу, те треба истражити постојеће податке и допринети томе да се пронађу одговори на нека још увек отворена питања.

Досадашња истраживања о песми *Што се боре мисли моје*. Ђорђе Перић је написао рад *Заборављене песме кнеза Михаила Обреновића у нашим рукописним изворима* који је објављен 1992. године у Прилозима за књижевност, језик, историју и фолклор. У свом раду Перић се бави кнежевим опусом, а ову песму помиње и упућује на други свој рад *Књижевноисторијске варијације на песму Што се боре мисли моје*, који је објављен у Зборнику Матице српске за књижевност и језик, 1984. године. У овом раду Перић (1984: 294–296), између осталог, бави се и ауторством саме песме, те на основу изнетог констатује: „преко [...] општих места и помена из штампе, часописа и лире, читалачка публика је сазнајно изградила општу чињеницу: да је кнез Михаило тај загонетни песник у свакој прилици радо певане староградске песме *Што се боре мисли моје*”.

Васо Милинчевић је 2013. године у својој књизи *Универзитет и књижевност* објавио текст *Поетски покушаји кнеза Михаила Обреновића* где износи чињенице које се тичу већим делом музичке композиције на текст песме и потенцијалних композитора.

Овај Милинчевићев текст истоветан је оном који је исти аутор објавио 4. новембра 2011. године у листу *Вечерње новости* под насловом *Две песме кнеза Михаила*. Текст је доступан у онлајн верзији поменутог листа, а иако се његов наслов односи на песме *Молитва кнеза српског Михаила на брегу морском* и *Светски путник*, Милинчевић, као што смо рекли, доста простора посвећује и песми *Што се боре мисли моје*, дајући и текст песме од три катрена.

О животу кнеза Михаила говори и архитекта Константин А. Јовановић, кнежев савременик, у својим мемоарима које је Музеј града Београда објавио 2012. год. под насловом *Разне успомене Константина А. Јовановића на владаре Србије и Црне Горе 19. века*. Што се саме песме која нам је од интереса тиче, Јовановић највише пажње посвећује питању коме је посвећена.

Постоји и већи број научних текстова о свим аспектима живота кнеза Михаила, који, у делу када дискутују о женама у његовом животу, наводе и ову песму. Ове текстове смо поменули и цитирали у одговарајућим деловима рада.

Кнежев љубавни живот, као и књижевни опус у последње време су све популарније теме, те се неретко у домаћим штампаним и електронским медијима појаве текстови посвећени управо томе.¹

Време и место настанка и објављивања. Издања. Према нашим сазнањима, најстарији штампани текст ове песме је из 1847. године и објављен је у песмарици *Србска лира или варошке веселе љубавне и јуначке песме* (Перић 1984: 287). Ово издање садржи пет катрена, укупно дакле има двадесет стихова и у поменутој песмарици песма је штампана без наслова, без потписа аутора и под редним бројем 97. Наслов смо узели да је *Што се боре мисли моје* на основу других, млађих издања која су позната баш под тим насловом. Друга издања се од овог, за које смо рекли да је најстарије нама познато, разликују по томе што су краћа и углавном садрже другу, трећу и четврту строфу. То је, поред његове старости, и разлог због ког у раду анализирамо баш њега.

Перић наводи да постоји још једно издање исто из 1847. године, и да је у рукопису у *Песмарици која садржи у себи разни 'србски' песма* Симеона Мајинског. Оно је од овог, анализираног, краће за прву строфу. Следеће је издање које носи наслов *Братучеда* и штампано је 1856. године у Бечу у оквиру календара *Војвођанин* (Перић 1984: 288). Постоји и хрватска варијанта под насловом *Први поглед ока твога* штампана 1893. године у *Хрватској њесмарици* В. Клаића, и у *Хрватској њесмарици* С. Дежелића из 1918. године (Перић 1974: 289). Имамо и српску варијанту из 1857. године у рукописној књизи *Песме* Стефана Видаковића која представља текст песме измењен донекле у односу на претходне и у форми је дијалога између мушкарца и жене (Перић 1984: 290).

Што се времена настанка песме тиче, Драгослав Страњаковић у књизи *Михаило и Јулија* каже: „у другу половину 1865. године, ставља се и постанак песме *Што се боре мисли моје*, коју је саставио кнез Михаило и која је у Београду тада много свирана и певана” (Страњаковић 1940: 115). Исти аутор (1940: 115) у наставку наводи: „међутим, ми знамо да је Михаило ту песму написао много

¹ Пример је наведени текст Васе Милинчевића *Две песме кнеза Михаила* објављен у *Вечерњим новостима* 2011. године. Текст је доступан на адреси <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:352081-Dve-pesme-kneza-Mihaila>.

Издвојићемо и текст у листу *Блиц* из 2018. године под насловом *Несрећна љубав честитог кнеза. Откривено коме је Михаило стварно посветио песму Што се боре мисли моје*. Текст је у тренутку настанка овог рада доступан на адреси <https://www.blic.rs/kultura/vesti/nesrecna-ljubav-cestitoga-kneza-otkriveno-kome-je-mihailo-stvarno-posvetio-pesmu-sto/dqqedmb>.

раније и да је она певана већ 25. фебруара 1861. године, приликом прославе Св. Тирила и Методија у Бечу”. Перић (1984: 287) постанак песме датира на још ранији период: „пошто се текст песме цитира и као врло популаран и године 1847” (од када потичу издања која смо поменули у претходним пасусима), „година њеног постанка мора се предвидети још раније, али засад не знамо када”.

Видимо да се аутори не слажу ни око времена настанка ни првог објављивања песме. Не смемо искључити могућност да се у будућности открије постојање неког издања старијег од 1847. године.

Композитор. Постојало је више нотних записа који нису били потписани, а од оних ауторизованих, мелодија се приписује Алојзу Калаузу и Корнелију Станковићу.

Перић помиње да је Калауз 1850. године у Бечу штампао *Србске напеве* међу којима је и нотни запис за ову песму (Перић 1984: 292), а као годину када је Станковић објавио своју композицију бележи 1857. (Перић 1984: 293).

Васо Милинчевић у тексту *Поетски покушаји кнеза Михаила Обреновића* помиње такође Калауза и Станковића као могуће композиторе. „Из новосадске *Седмице* (1855) у рубрици *Књижевне вести* дознајемо следећу вест: ’Познати компониста г. Алојзије Калауз који је досад више србских арија у глазбу ставио, издао је песму србску *Што се боре мисли моје* у варијацији за клавир” (Милинчевић 2013: 223). Помиње и Станковића „У листу (*Седмица*, 1857) пише: ’Ових дана изашле су у Бечу код Густава Албрехта две композиције нашега компонисте г. Корнелија Станковића и то: *Што се боре мисли моје* за фортепијано у варијацијама – посвећена Панчевачкој општини” (Милинчевић 2013: 224). Иако су у тексту оба композитора поменута као могући аутори, Калауз чак и да је објавио раније него Станковић, чини се да Милинчевић ипак сматра да је Станковић баш тај. То видимо у делу који смо већ цитирали „У литератури је доста пажње посвећено песми *Што се боре мисли моје*, чини се више због питке Станковићеве мелодије него због текста песме” (Милинчевић 2013: 223). Дакле, у делу текста када прича о потенцијалним композиторима, Милинчевић помиње обојицу, али кад спонтано пише о другој теми, мелодија је Станковићева.

Коста Манојловић у тексту насловљеном *Корнелије Станковић* из 1942. године каже да је Калауз компоновао за клавир варијације на познату песму *Што се боре мисли моје* (Манојловић 1942: 322).

У књизи *Михаило и Јулија* Драгослав Страњаковић наводи како је песму компоновао „наш познати музичар Корнелије Станковић”, а да је 1861. приликом једне прославе у Бечу „између осталих ствари хор певао песму кнеза Михаила стављену у музику од нашега К. Станковића” (Страњаковић 1940: 115).

Тешко је, на основу изнетог са сигурношћу рећи ко је аутор композиције и док се не пронађу поуздани докази дилема Калауз – Станковић остаје.

Коме је песма посвећена. Недоумице око тога ко је *тајанствена дама* која је била инспирација, постоје и даље.

Перић (1984: 297) у својим *Књижевноисторијским варијацијама на песму Што се боре мисли моје*, позивајући се на чланак *Трагедија двеју песникања у Вечерњим новостима* из 1913. године, као једну од жена којима је песма могла бити посвећена наводи име Милице Стојадиновић Српкиње, познате песникање тог доба, која је била чест гост на окупљањима које је кнез организовао. Чини се да Перић (1984: 297) и сам сумња у истинитост ове информације: „коментарисати ову наивно испричану новинску повест, сведену на ефекат код читалаца, можда и не би требало”.

Као могућу инспирацију, Перић помиње и Михаилову сестру од стрица Анку Обреновић Константиновић, која је са њим страдала у атентату на Кошутњаку. Овој љубави се, због родоскврњења противила Михаилова мајка Кнегиња Љубица (Перић 1984: 298–299).

Слободан Јовановић у књизи *Друга влада Милоша и Михаила* не помиње директно коме је песма посвећена, али даје назнаке. Наиме, када се бави могућом другом женидбом кнеза Михаила, након што се кнез од Јулије Хуњади „одвојио од постеље и стола” говори да је кнез хтео да се ожени Катарином Константиновић.² То није било једноставно јер нису сви подржавали тај брак, те је оклевао. „Због Михаилове нерешености, питање о његовој женидби стајало је скоро три године на дневном реду, и било непрестано претресано од публике. Цео млади Београд певао је *Што се боре мисли моје...* једину песму за коју се говорило да ју је испевао сам кнез у своме љубавном јаду” (Јовановић 1933: 415). Могућност да је песма посвећена Катарини Константиновић помиње и Перић (1984: 296–297).

Године 2003. Народни музеј у Крагујевцу објавио је документ који је посвећен прослави 180 година од рођења кнеза Михаила. Документ садржи нотни запис Алојза Калауза на тему *Што се боре мисли моје*, али оно што уноси пометњу је страница на којој на немачком пише да је посвећено Клеопатри Карађорђевић³ поводом њеног рођендана.

Константин А. Јовановић у својим *Разним успоменама* о кнежевом боравку у Бечу пише: „услед одношаја са фамилијом књаза Лихтенштајна поникала је у књаза Михајла озбиљна љубав спрам једне од његових кћери.⁴ Познати стих његов *Што се боре мисли моје* – том је приликом списао и њој посвећен био” (Јовановић: 2012: 56). Јовановић, дакле, сматра да је песма посвећена принцези Марији Јозефи Лихтенштајн. У даљем тексту аутор помиње и композитора Калауза као учитеља клавира који је уживао заштиту кнегиње Персиде Карађорђевић, те је једној од њених ћерки посветио композицију песме *Што се боре мисли моје*. Јовановић (2012: 56) сумира: „према томе, кнез Михаило је стихове песме *Што се боре мисли моје* највероватније посветио принцези Лихтенштајн, док је Алојз Калауз истоимену композицију посветио Клеопатри Карађорђевић” (Јовановић

² Катарина је била кнежева сестричина, ћерка Анке Обреновић Константиновић.

³ Клеопатра је била унука Карађорђа Петровића и ћерка Александра Карађорђевића

⁴ Отац Марије Јозефе Лихтенштајн противио се овој љубави јер није био задовољан тиме што је кнез Михаило био син једног бившег „чобанина” (Јовановић 2012: 56).

2012: 56). Помиње и Корнелија Станковића, који је „исту песму обрадио средином педесетих година 19. века” и експлицитно одриче могућност да је кнез Михаило песму *Што се боре мисли моје* посветио својој рођаци Катарини Константиновић (Јовановић 2012: 56).

Као што видимо, више релевантних извора даје различите информације, те до данас није са сигурношћу разјашњено којој од поменутих пет жена су стихови посвећени, те је ово питање и даље отворено.

Текст песме. Најстарије сачувано издање ове песме је, према подацима који су нам доступни, у песмарици *Србска лира или варошке веселе, љубавне и јуначке пјесме* (књига 1), која је објављена у Београду 1847. године. Ово издање има пет строфа и од потоњих се разликује по томе што у њима углавном недостају прва и последња или само прва строфа (које су овде наведене). Исти текст, данашњим правописом, између осталог, преноси и Перић (1984: 287).

1.
 Је ли можно срећно страсти
 Срца мога исказат?
 Оћу л' казат, ил' ћу тајит,
 Што л' ум, што л' срце вели?

2.
 Што се боре мисли моје,
 Искуство ми ћутат вели,
 Беж'те сада, ви, обоје,
 Нек ми срце говори.

3.
 Први поглед ока твога
 Сјајном сунцу подобан
 Пленио је срце моје,
 Учинио робом га!

4.
 Да те љубим, о, једина!
 Целом свету казат ћу,
 Само од теб', ах, премила,
 Тајну ову сакрит ћу.

5.
 Теби љубав јавит не смем,
 Јер твој бити не могу,
 Ал' да будеш с другим сретна –
 Молићу се ја Богу.

Под насловом *Што се боре мисли* моје чини се да је данас најчешће навођен текст друге, треће и четврте строфе као целовита песма од само три катрена. Како је најстарије, а и најсеобухватније нама познато издање, управо ово са пет строфа, њега ћемо у даљем тексту анализирати.

Метрика. Песма, у издању које смо навели, има двадесет стихова, изострофична је и састоји се од пет катрена. Стихови су седмерци и осмерци и не постоји правилност у њиховом распореду. Цезура је после четвртог слога. Рима је разнородна, те иако не постоји јединствена шема, нити се стихови обавезно римују, ипак понегде постоји. У првој строфи не постоји римовање, у другој се римују само први и трећи стих (*моје, обоје*) те је ту реч о женској рими по моделу *абав*. Трећа строфа пример је риме првог и четвртог стиха, те је то мушка рима по моделу *абва*. У четвртој строфи, рима је укрштена, римују се први и трећи, други и четврти стих (*једина, премила; казат ћу, сакрит ћу*). У првом случају реч је о епентетској, а у другом о граматичкој рими. У последњој строфи римују се други и четврти стих (*могу, Богу*).

Стилска изражајна средства. Да је песник водио рачуна о звучању песме и ритмичности, видимо по скраћивању појединих речи (*ил', беж'те, теб'*). Већ на самом почетку песме у прва два стиха уочавамо опкорачење *Је ли можно срећно страсти / Срдца мога исказат?*, те се ова два стиха због смисаоног преношења из једног у други ред изговарају у једном даху. Енаналептичка понављања дају посебну боју исказу (*Што л'ум, што л'срдце вели*), а слично је и са анастрофом (*срдца мога, мисли моје, ока твога*).

Тематска структура песме.

1. Прва строфа нас уводи *in medias res* у превирања у лирском субјекту око вербализације љубавних осећања. *Је ли можно* да причање о томе има карактер *срећног*? Сходно томе, *казати* или *тајити*, важно је питање. Опозиција *ум – срдце* лаконска је рефлексивна вечите борбе свесног и рационалног са несвесним и ирационалним, емоционалним у љубави. Али, да ли је у центру пажње борба *ума* и *срдца*, или су они у сагласју, а посредни је нешто друго? Стих на који смо већ алудирали *Оћу л'казат, ил'ћу тајит*, нуди наговештај.

2. Поменута питања из претходне строфе, у другој највећим делом добијају одговоре. Борба у субјектовом бићу води се на три нивоа. На једном је то управо поменута опозиција *ум – срдце*, где срце воли и жели, а ум инхибира, док се други, ништа мање сложен ниво борбе, тиче управо тога треба ли субјекат о љубави према неименованој дами јавно, свету да говори. Трећи ниво тиче се саопштавања осећања баш тој дами, а о чему ћемо више сазнати у четвртој строфи.

Песнички субјекат је разапет између љубавних мисли, осећања и искуства које све наткриљује. Психолози би на тему односа *Ega, Ida* и *Superega* имали вероватно понешто овде да кажу, а ми ћемо уз тај наговештај рећи да се у човеку који се исповеда у песми води тешка борба која се, иако је предност сада дата срцу (*Нек ми срце говори*), неће лако разрешити.

Строфа је отворена стихом *Што се боре мисли моје*, и управо се овај стих узима као наслов песме у већини издања, а завршава већ цитираним речима *Нек ми срце говори* и овде је преломни тренутак и најава једне интимне исповести уз прелазак на обраћање жени.

3. Трећа строфа доноси дигресију, те открива узрок субјектове тихе патње. Снага љубавне занесености и очараности *првим погледом* најбоље је дочарана у последњем стиху где се субјекат поверава да је баш тај поглед *учинио робом* његово *срдце*. Поглед неименоване даме, *сјајном сунцу подобан*, глорификован је до стадијума да апсолутно влада бићем које се нежно исповеда. Док су претходне две строфе у форми лирског унутрашњег монолога, у овој строфи почиње обраћање у другом лицу које ће се наставити до краја песме.

4. Разрешење које се тиче адресата коме лирски субекат упућује тајне своје заљубљености долази у четртој строфи, што смо већ најавили. Ову љубавну тајну је могуће казати *целом свету*, али је од *премиле* даме ваља сакрити. Она дакле ни не зна (а да ли осећа?) да је предмет најнежнијих осећања мушкарца који јој пева стихове, а која су толики интензивна да им је *цели свет* мера, и на која је он поносан јер са светом, знамо, немамо полета да поделимо оно што није дично.

5. Зашто је лирском субјекту могућно рећи целом свету, али не и жени у коју је заљубљен? Одговор се налази у петој строфи – *јер твој бити не могу*. Ново питање које се намеће тиче се разлога због кога двоје људи своју љубав не могу реализовати. Сами стихови у целој песми не нуде ту информацију, али ако се вратимо на другу строфу и стих *Искусство ми ћутат вели* можемо помислити да је субјекат већ имао сличних љубавних дилема и превирања у прошлости а да је причање о томе имало неповољан исход. Да се то не тиче баш жене о којој је у овој песми реч, видимо из последња два стиха четврте строфе *Само од теб', ах, премила, / Тајну ову сакрит ћу*, где је јасно да субјекат са *премилом* није размењивао речи у вези са својим осећањима. Остаје могућност дакле да је песник имао непријатних догађаја који се тичу неке друге жене, или је *искусство* које му *ћутат вели* заправо туђе, али је на лирског субјекта у сваком случају имало дидактичку улогу.

Колика је то снага љубави лишена било какве себичности, видимо из последња два стиха *Ал' да будеш с другим сретна – / Молићу се ја Богу*. Помисао на присуство другог мушкарца у животу вољене жене код песничког субјекта не изазива бес или љубомору, што би се можда очекивало, већ само позитивна осећања јер би *премила* – била срећна. Спремност на личну жртву зарад туђе среће и стављање баш те туђе среће испред сопствене, знак је да се друго биће воли више него сопствено и представља одлику изузетно психички јаких, а духом узвишених људи.

Тумачу стихова се одређена питања непосредно намећу. О некима смо већ говорили у претходним редовима.

Да ли је љубав обострана и реализована? Оно што нам је субјекат већ поверио, то је да жена према којој он гаји љубавна осећања, за њих не зна. Али то не значи да занесеност није обострана. Шта ако и дама гаји емоције или бар симпатије, али (из разних могућих разлога) о њима не (сме да) прича. Оно што је евидентно, то је да је сусрет – постојао. О томе да ли је сусрет потрајао, или

је био успутан, можемо мислити на основу стиха *Пленио је срдце моје*. Употреба несвршеног глагола *плени* (који узгред има свршеног парњака *заплени*) указује на то да је *гледање – потрајало*.⁵ Сами стихови не пружају информацију о томе шта је препрека овој љубави и зашто субјекат каже *Јер твој бити не могу*. Ништа није информативнија ни перспектива жене о којој је реч – да ли она може бити његова? Можда је баш та недореченост и мистерија оно што песму (поред фактора аутора и музичке композиције) чува од заборављавања и увек актуализује јер места за нова тумачења баш зато има напретек.

Стихови *Ал' да будеш с другим сретна – / Молићу се ја Богу* носе ново питање: да ли тај *други* већ постоји те је то могући разлог да *твој бити не могу*. Или је субјекат неком будућем *другом* шаље и жели како би је удаљио од себе? Оно што наслућујемо, ако се приклонимо овој другој теорији, то је да је *она* ипак или у сваком смислу сада близу субјекта или, боље речено, да је могућност наредних сусрета и више него вероватна јер да *он* верује да је неће више видети и да је она довољно далеко, не би имао потребу да је шаље другоме и на тај начин удаљава од себе физички и, више, по емоционалном припадању.

Шта се бори? Прва строфа, поред *срдца* доноси још једног актера те *борбе*, а то је *ум*, да би се већ у другој умешало *искуство* које је ту да нивелише и, иако није више помињано, постоји и у позадини целе песме. Трећа строфа је исповест *срца*, у четвртој у прва два стиха изгледа као да ће срце и без најављене *борбе* победити, али друга два стиха иду у корист *уму*. У последњој строфи говори искључиво *ratio*.

Чини се да је и пре настанка песме субјекат одлучио шта му је чинити, а песма је структурисана тако да прво приказује запитаност око тога шта урадити, онда приказује опцију за коју се није одлучио, да би песму могао да заврши представљајући и образлажући коначни избор.

Издања песме и разлике у смислу. Издање које анализирамо има пет строфа и објављено је без наслова. Она варијанта која је данас (једино) популарна и која се пева уз музичку композицију има три строфе (које одговарају другој, трећој и четвртој строфи анализираних). Наслов те краће варијанте је *Што се боре мисли моје* и само делимично одговара садржају свих пет строфа. Информационо обухватнији би можда био последњи стих прве строфе *Што л' ум, што л' срдце вели?* Ако пак посматрамо варијанту са три строфе, оно за шта она читаоца или слушаоца ускраћује је разлог због ког се *љубав* од вољене мора крити – *јер твој бити не могу*. Такође, краћа варијанта лишена је једног од најлепших момената који смо већ поменули, кад ауторски субјекат срећу вољеног бића ставља испред своје: *Ал' да будеш с другим сретна – Молићу се ја Богу*.

⁵ Поменули смо да постоји више теорија коме је песма посвећена. У зависности од сваке од њих, могло би се полемисати о односу, сусретима и сл. између кнеза Михаила и конкретне жене.

Телесна спрам духовне привлачности. Експлицирање у стиху *Први поглед ока твога* може бити довољно да се каже да је песма својеврсна глорификација љубави баш на тај први поглед. Али сем о очима и лепоти погледа, песнички субјекат не даје никакве информације о другим физичким ни духовним квалитетима жене. И пре него што кренемо даље, морамо се запитати *чији* је то поглед. Поглед је *први* али је *њен*. Па да ли је онда он заљубљен у или *на* први поглед? Ако кажемо да су очи огледало душе, да ли то значи да је *он* заљубљен у физичку, материјалну и опишљиву лепоту њених очију или у оно стање духа које се иза погледа крије? Нема прецизног одговора, али да је телесност, па макар и погледа овде битна, зар онда не би детаљније била описана макар боја тих прелепих очију? Напротив, поглед је *сјајном сунцу подобан и пленио је срце* његово. Може ли физичка лепота без оне унутрашње да *плени* и исијава као што је случај са сунцем? Мишљења смо да је овде жена лепа и споља и изнутра.

Изјављивање љубави. Ауторски субјекат своју љубав према жени жели да саопшти *целом свету* али од ње је *таји*. Четврта строфа је својеврсни комуникацијски парадокс. Човек се обраћа жени, казује јој тајну у непосредном обраћању баш у том другом лицу, и онда каже да ће ту тајну од ње *сакрити*. Уколико планира да крије од ње истину која је у песми изречена, то онда имплицира да *она* песму неће прочитати, али зашто онда причати о тајни у другом лицу са експлицитним адресирањем на *једину* и *премилу*? А ако се подразумева да ће она песму прочитати и истину дознати, чему потенцирање *Само од теб', ах, премила, / Тајну ову сакрит ћу?* Нису спорни његови разлози и у њих се не сумња, али ова питања остају отворена. Могуће објашњење је да се песнички субјекат боји непосредног сучавања са женом и да би ипак хтео да зна за његова осећања али не би да носи терет усменог општења.

Закључак. Предмет овог рада је песма *Што се боре мисли моје*. Текст песме који смо узели у разматрање је најстарије штампано издање ове песме, које, према подацима до којих смо дошли, постоји. Текст се налази се у песмарици *Србска лира или варошке веселе, љубавне и јуначке пјеме* (књига 1), која је објављена у Београду 1847. године. Песма је у *Песмарици* под бројем 97, а објављена је без наслова. Наслов који у тексту ради једноставнијег именованја користимо је наслов каснијих издања, која су у односу на анализирано, скраћена.

Постоји музичка композиција која одговара тексту песме, а као могући аутори помињу се Алојз Калауз и Корнелије Станковић.

Није разјашњено коме је песма посвећена. Према подацима које имамо, реч је о пет дама које су биле потенцијална инспирација: Милица Стојадиновић Српкиња, Анка Обреновић Константиновић, Катарина Константиновић, Клеопатра Карађорђевић и Марија Јозефа Лихтенштајн.

Песма се састоји из пет катрена. Не римују се сви стихови. Ауторски субјекат у прве две строфе поверава да се у њему води тешка борба између разума, емоција и искуства. У трећој строфи се обраћа у другом лицу дами која му је

тиха патња и подсећа се њиховог сусрета када га је његов поглед опчињено. У следећој строфи сазнајемо да он своју заљубљеност може поделити са целим светом, али да ће их њој прећутати. Крај песме говори о томе да та љубав не може бити остварена, он не може бити њен, да би последња два стиха показала величину једне душе која срећу жене према којој гаји осећања ставља испред своје и моли се да она са другим буде срећна.

Ова песма је и данас популарна. Могућих разлога за то је више – песма има пратећу музичку композицију, аутор је био кнез Србије, није доказано ауторство ни текста ни композиције, нема чврстих доказа коме је песма посвећена и питање је да ли ће било која од ових загонетки бити икада одгонетнута. Од постанка песме прошло је безмало два века. Велики број доказа је уништен. Вукова победа језика и правописа имала је одређених последица по стару књижевност, потоњи ратови однели су велики део списка, а и да није било ничега од тога фактор времена у коме је песма настала и које је протекло до данашњих дана је неумитан.

Све ово ствара мистерију око песме и уз њену тематску структуру чини је увек актуелном и отвореном за истраживање.

ИЗВОРИ

- В. Клаић. *Хрватска пјесмарица*, Загреб: Матица хрватска, 1893.
Войвођанинъ. Србско-народный календаръ за преступну 1856. Беч: Штампарија јерменског манасра, 1855.
С. Мајински. *Песмарица која содржи у себи разни 'србски' песама*. Песма бр. 48. Сигн. М 11001. Рукописно одељење Матице српске.
С. Видаковић. *Песме*. Сигн. М 9978. Рукописно одељење Матице српске
С. Дежелић. *Хрватска пјесмарица*. Загреб: Albrecht, 1865.
Србска лира или варошке веселе љубавне и јуначке песме, књ. 1, Београд: Правителственной књигопечатњи, 1847.

ЛИТЕРАТУРА

- Јовановић 2012:** К. Јовановић, *Разне успомене Константина А. Јовановића на владаре Србије и Црне Горе 19. века*, Београд: Музеј града Београда.
Јовановић 1933: С. Јовановић, *Друга влада Милоша и Михаила*, Београд: Издавачка књижница Геце Кона.
Калауз 2003: А. Калауз, *Што се боре мисли моје*, <<http://nbkg.wikidot.com/stoseboremislimoje>>.21.09.2019.
Ковачевић 2018: М. Ковачевић, Несрећна љубав честитог кнеза. Откривено коме је Михаило стварно посветио песму *Што се боре мисли моје*, *Блиц*,

<<https://www.blic.rs/kultura/vesti/nesrecna-ljubav-cestitoga-kneza-otkriveno-kome-je-mihailo-stvarno-posvetio-pesmu-sto/dqqedmb>>.01.06.2019.

Манојловић 1942: К. Манојловић, Корнелије Станковић, Београд: *Просветни гласник*, 6–7, Београд, 316–328.

Милинчевић 2011: В. Милинчевић, Две песме кнеза Михаила, *Вечерње новости*, <<http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:352081-Dve-pesme-kneza-Mihaila>>.21.09.2019.

Милинчевић 2013: В. Милинчевић, *Универзитет и књижевност*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.

М. Р. 1913: М. Р., Трагедија двеју песникиња, *Вечерње новости*, 10. март 1913.

Перић 1984: Ђ. Перић, Књижевноисторијске варијације на песму „Што се боре мисли моје”, Нови Сад: *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, XXXII/2, Нови Сад, 285–304.

Перић 1992: Ђ. Перић, Заборављене песме кнеза Михаила Обреновића и нашим рукописним штампаним изворима, Нови Сад: *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 1989–1990, LV и LVI, Београд, 84–99.

Страњаковић 1940: Д. Страњаковић, *Михаило и Јулија*, Београд: Г. Кон.

Biljana S. Ristić

HOW THE PRINCE LOVED – POEM *FIGHTING MY THOUGHTS*

Summary

In this paper we analysed a love poem whose autorship is accredited to the Prince Mihailo Obrenović. The edition which we observed is from 1847, without the title and is the oldest we know. It consists of five quatrains. One of the later editions carries the title *Fighting my thoughts*. The only difference from the analysed poem is the lack of the first and last couplet which longer analysed poem has. We introduced assumptions about whom this poem could be dedicated to and who the first author of the musical composition is, which is very popular even today. After metrical, thematic and style analysis we indicated to some open questions that concern sense and tried to answer them.

Key words: Prince Mihailo, Mihailo Obrenović, Fighting my Thoughts, poem, analysis.